

In het *Redactioneel* van het septembernummer schreef ik dat 'gevoed door negentiende-eeuwse katholieke strijdvaardigheid' allerlei 'fabels' zijn rondgestrooid over de onderdrukking van katholieken na de inname van de stad in 1629. Ik verwachtte een stapel brieven maar het bleef bij één schrijven. Dr. Jan Peijnenburg, oud-archivaris van het Bisdom van 's-Hertogenbosch, schreef dat hij zich erg gestoord had aan mijn woordkeus – 'fabels' – en mijn opmerking dat er na 1629 'een tolerante wind' ging waaien. Collega Peijnenburg vindt het zelfs dwaas dat ik zoiets durfde op te schrijven. In de toekomstige geschiedenis van het bisdom (1559-2009) zal hij, zo deelde hij mij, overigens in alle vriendelijkheid, mee, 'het beeld van onderdrukking en onvrijheid ten volle vast houden'. Ik kwam tot het genoemd redactioneel na het lezen van het hoofdstuk *'s-Hertogenbosch in 1629* in de Catalogus die in 1979 verscheen bij de tentoonstelling over het beleg en de inname van 's-Hertogenbosch van het Noordbrabantse Museum. De bijdrage aan de catalogus is geschreven door de inmiddels overleden Nijmeegse hoogleraar J.J. Poelhekke, groot kenner van de zeventiende eeuw. Hier volgt het citaat van pagina 28 waar ik mij op baseer: 'Niets is (dan ook) meer voor de hand liggend, dan dat de Noord-Brabantse bevolking betreffende de generaliteitsperiode in haar geschiedenis vóór alles de notie is bijgebleven dat het officieel verboden was de vanouds vertrouwde godsdienst uit te oefenen en dat, om dat toch te kunnen doen, regelmatig gepeperde boetes moesten worden betaald. Wat niet mee tot het courante besef is doorgedrongen, is die bepaling omtrent de gewetensvrijheid, laat staan de notie hoezeer de nadrukkelijke garantie daarvan iets

Schrikkelijke Droygementen aan Kinderen gedaan om de vloer ter Missete dwingen.

uniëks was in het Europa van die dagen, en hoe zij met name nergens zo zeer gewraakt werd, als in het staatsbestel, waarvan Den Bosch in 1629 werd losgescheurd.' Poelhekke wijst dan op de 'Abrahammen' in de negentiende en de eerste helft van de vorige eeuw die ieder goed woord voor de Staten-Generaal taboe verklaarden. Het gebruik van het woord 'gewetensvrijheid' was volgens Poelhekke al besmet. Voorts wijst hij nog maar eens op wat de protestanten in de Zuidelijke Nederlanden te verduren hadden. 'De taboe's in de schoot der Abrahammen zijn opgeruimd' aldus Poelhekke. Nu aan dat laatste twijfel ik in het Bossche nog steeds ernstig. Ik had natuurlijk het woord 'fabels' niet moeten gebruiken, maar gewoon moeten zeggen dat wat de 'Abrahammen' schreven wij nu zo langzamerhand maar eens over boord moeten kieperen. Het is volgens mij altijd belangrijk om over de grenzen te kijken en dan moet je toch erkennen dat het in de Republiek, waar Staats-Brabant als veroverd land bij ging horen, vergeleken met de omstandigheden elders waarin (religieuze) minderheden vertoefden, een paradijs was. Verdrijving en afslachting van katholie-

Een gravure van Jan Luyken uit een 'martelaarboek' uit 1696. Vier jaar voor Lodewijk XIV het Edict van Nantes uit 1598 herriep (1685) en de bloedige vervolging van de Franse protestanten aanving, nam de Zonnekoning al maatregelen. Kinderen vanaf zeven jaar mochten 'uit vrije wil' katholiek worden. Zie over de Hugenoten: H. Bots e.a., 'Vlucht naar de vrijheid. De Hugenoten en de Nederlanden' (Amsterdam 1985).

ken vonden hier niet plaats. Misschien dat er eens nagedacht kan worden over de positie van gereformeerden in Frankrijk van na herroeping van het Edict van Nantes of over de protestanten in Noord-Italië (de zgn. Waldenzen) of die andere protestanten, Lutheranen, die honderd jaar na de inname van Den Bosch massaal uit het Salzburgerland werden verdreven, alvorens over verdrukking te spreken. Op vakantie kunt u zo'n Luthers vluchtelingenkerkje nog eens bezoeken in Groede (Zeeuws-Vlaanderen). Dat katholieken het niet gemakkelijk hadden, daar zijn we het overigens wel over eens. Namens de redactie nodig ik dr. Jan Peijnenburg uit om eens op de kwestie in te gaan.

AV